PROPER NOUNS IN ROMANIAN AND GERMAN. A CONTRASTIVE APPROACH

Alina PĂDUREAN, Assistant Professor, PhD, "Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: When a Romanian native thinks about German, s/he would definitely say that there is no connection between these two genetically different languages. In spite of all beliefs, there are similarities between Romanian and German. Contrastive studies deal with the identification of differences, but also of similarities between genetically related and non-related languages. In the following study, we have tried to identify both similarities and differences in terms of proper nouns between Romanian and German. We have analysed the noun on two levels: semantic and morpho-syntactic level. The declination of proper nouns is also an aspect worth to be taken into consideration. The findings are revealed in the study below.

Keywords: contrastive studies, proper nouns, declination, morphologic-syntactic and semantic approach.

Substantivele proprii denumesc obiecte, considerate izolate, pentru a le putea distinge de celelalte obiecte de acelaşi fel (*Ioana, România, Petra, München*). Substantivele proprii se deosebesc de cele comune prin faptul că prezintă un sistem de denominaţie suplimentară. Această denominaţie are un caracter mai restrâns, fiind limitată la anumite clase de obiecte: persoane, animale, locuri etc (GALR, 2005: 118).

Substantivele proprii se deosebesc de cele comune prin anumite caracteristici semantice, morfosintactice, însă şi prin ortografierea acestora. Substantivele proprii se scriu cu iniţială majusculă în limba română, fapt ce le deosebeşte de substantivele comune. Această trăsătură nu este valabilă pentru limba germană, deoarece toate substantivele se ortografiază cu iniţială majusculă. Între cele două tipuri de substantive se situează substantivele aflate la limita celor două clase, ce au un statut intermediar, neprecizat şi controversat (Avram 2001:31). Alături de acestea observăm că anumite substantive din ambele clase cunosc procedeul de trecere înspre o altă clasă (Mihut, 1996:28-29). Aceste treceri au loc în ambele direcţii şi în ambele limbi.

Substantivele cu statut intermediar sunt nume de dansuri populare, nume de rase, numele lunilor anului. Acestea se scriu cu iniţială minusculă (*haţegana, ionatan, ianuarie*).

Într-o seară de la începutul lui ***iulie*** *1909,* [...].
(*An einem Abend am Anfang* ***Juli*** *1909*)
(*Enigma Otiliei*, p. 25)

La trecerea dintr-o clasă în alta, substantivele îşi modifică statutul. Astfel, substantivele proprii devin comune prin *eclipsă* (Avram, 2001:31), adică într-un grup nominal în care numele propriu este atribut, se elimină substantivul comun determinat al cărui sens îl preia fostul nume propriu. Aceste substantive proprii devenite comune se vor scrie cu iniţială minusculă: *un trădător ca* ***Iuda*** *–* ***un iuda****, eine Flasche* ***Champagnewein*** *– eine* ***Champagne***.

BDD-V471 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 54.197.64.207 (2024-03-28 11:15:14 UTC)

Diferenţele culturale dintre spaţiul românesc şi cel german sunt evidente în exemplul de mai jos. Românii înţeleg că este vorba despre ţigările *Carpaţi*, în timp ce pentru germani este necesară precizarea produsului despre care este vorba.

Ce-aş putea să schimb / Unul dintre fraţi / Pentru ***un Carpaţi***.
(*Vulpea*, p. 82)
Was könnt ich mit euch tauschen / Einen meiner Brüder / Für ***eine Zigarette***.
(*Der Fuchs*, p. 107)

Substantivele comune devenite proprii îşi pierd caracterul de substantive numărabile şi devin incompatibile cu articolul nehotărât.

1. Caracteristici semantice

Substantivele proprii sunt lipsite de sens în afara actului denominativ de individualizare a unui anumit obiect. Ele dobândesc o semnificaţie anume, legată exclusiv de obiectul pe care îl individualizează, într-un anumit context şi la un anumit moment.

Substantivele proprii pot fi clasificate în mai multe subcategorii. Aceste subcategorii sunt valabile şi pentru limba germană (DUDEN, 2005:150):

- nume proprii de persoană / antroponime: *Mihaela, Ionescu, Johann, Müller*;
- nume de animale / zoonime: *Grivei, Moritz*;
- nume de locuri / toponime: *Europa, România, Dunăre, Bucegi, Deutschland, Donau, Alpen (Alpi)*;
- nume de corpuri cereşti / astronime: *Saturn, Merkur*;
- nume de sărbători: *Crăciun – Weihnachten, Rusalii – Pfingsten*;
- nume de evenimente (istorice sau culturale): *Primul Război Mondial – der Erste Weltkrieg, Iluminismul – Aufklärung*;
- nume administrative: *Electroputere, das Deutsche Fernsehen (Televiziunea germană)*
- nume comerciale: *Lido, Metro, Nestle*;
- titluri de opere, texte ştiinţifice: *Moromeţii, Faust*.

Vom da doar un exemplu pentru toate subcategoriile mai sus menţionate, deoarece nu există diferenţe între ele.

Îi spune mamei: ***DELTA DUNĂRII***.
(*Vulpea*, p. 27)
Sie sagte zu ihrer Mutter: ***DONAUDELTA***.
(*Der Fuchs*, p. 33)

2. Caracteristici morfosintactice

Substantivele proprii din ambele limbi prezintă categoriile gramaticale specifice substantivului: *gen, număr, caz* şi *determinare*. Trebuie să precizăm că aceste categorii au anumite particularităţi datorate specificului denominativ al substantivelor proprii. Legat de analiza contrastivă a substantivelor proprii din cele două limbi aflate în atenţia noastră,

BDD-V471 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 54.197.64.207 (2024-03-28 11:15:14 UTC)

precizăm că există anumite diferenţe privind atât numărul, genul, cât şi determinarea substantivelor. Aceste diferenţe vor fi discutate pe parcursul studiului nostru.

Substantivele proprii cunosc toate cele trei categorii de *gen*. Întâlnim şi în acest caz o clasificare în funcţie de subclasa din care face parte substantivul:

- *numele de persoană şi numele de animale* se încadrează doar la genul masculin (***Petru – Peter, Azorel – Moritz***) sau la genul feminin (***Anca – Karina, Joiana – Mitzi***). Nu există nicio regulă care să interzică folosirea numelor masculine pentru persoane de sex feminin, însă nu este o practică foarte uzitată;
- *cele mai multe toponime* al căror gen este fixat, fie după numele comun, fie după formă, sunt în limba română de gen feminin (***această Românie***) sau neutru (***acest Criş***) şi doar numele de locuri cu formă de plural admit context masculin (***aceşti Carpaţi***). În limba germană situaţia diferă, deoarece genul este atribuit pe subclase de substantive. Astfel, de genul masculin sunt majoritatea *numelor de munţi* (***der Vesuv –*** *Vezuviu****, der Mt. Everest–*** *Everest****, der Caucazus –*** *Caucaz*), unele *nume de râuri, fluvii şi oceane* (***der Nil, der Rhein, der Atlantik***), de genul feminin sunt majoritatea *numelor de râuri şi locuri* (***die Seine*** *– Sena,* ***die Themse*** *– Tamisa*), iar de genul neutru sunt *numele de continente, ţări* (există şi câteva excepţii), *insule* atunci când primesc articolul zero (***Europa, Rumänien***). După cum putem observa în exemplele mai sus menţionate, cazurile de corespondenţă între cele două limbi sunt destul de rare. În limba română nu avem substantive toponime la masculin, iar în ceea ce priveşte genul feminin şi neutru, substantivele toponime nu au acelaşi gen în limba sursă şi în limba ţintă, fapt ce ar putea pune probleme vorbitorilor nativi de limba română.

O altă diferenţă între cele două limbi o constatăm la nivelul terminaţiilor folosite pentru prenume. În limba română, la prenumele feminine întâlnim terminaţia vocalică *-a* (***Maria, Anca, Dorina***), folosită şi la unele masculine (***Mircea, Toma***). Masculinele se remarcă prin prezenţa terminaţiei vocalice *-ă* folosită la diminutive (***Petrică, Lică***). În limba germană însă, prenumele feminine pot primi şi terminaţii consonantice (***Adelgard***, ***Beate, Carin***) neexistând terminaţii specifice pentru marcarea genului ca în limba română.

Referindu-ne la categoria *numărului*, substantivele proprii sunt greu de încadrat între substantivele numărabile şi nonnumărabile. Datorită faptului că numele propriu se atribuie unui singur obiect dintr-o clasă de obiecte numărabile, acestea se apropie de nonnumărabile. În acelaşi timp însă, posibilitatea ca mai multe obiecte dintr-o clasă să primească acelaşi nume este destul de ridicată. Acest fapt le apropie de clasa numărabilelor.

Posibilitatea de a folosi un substantiv propriu la plural, există în ambele limbi, iar înţelesul substantivelor este acelaşi. Exemplele de mai jos vor ilustra acest lucru:

- ***Ioneştii*** *(membrii familiei Ionescu) –* ***die Müllers*** *(membrii familiei Müller)*
- ***Americile - die Amerikas*** *(se referă la ambele continente cu numele de America)*

[...] *ocolind* ***Cotrocenii*** *pe şoseaua Bolintin* [...].

(*Enigma Otiliei*, p. 383)

BDD-V471 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 54.197.64.207 (2024-03-28 11:15:14 UTC)

[...] ***die Briests*** *sind schließlich auch nicht von schlechten Eltern*.
(*în fond nici* ***familia Briest*** *nu provine din părinţi răi*.)
(*Effi Briest*, p. 25)

Substantivele proprii se încadrează în clasa substantivelor *singularia tantum* şi *pluralia tantum*. Substantivele proprii *singularia tantum* denumesc un număr mic de obiecte sau corespund unei necesităţi de individualizare stricte. În această categorie întră *numele de corpuri cereşti* (***Pluto, Ursa Mare, Sonne*** *– Soarele), de instituţii administrative* (***Academia Română, das Deutsche Parlament***), *numele unor evenimente istorice sau culturale* (***Revoluţia Franceză, das Klassizismus)***.

[...] *o firmă de tablă pe care scria* ***COOPERATIVA PROGRESUL***
(*Vulpea*, p. 12)
[...] *ein Blechschild, darauf stand* ***GENOSSENSCHAFT DER FORTSCHRITT***.
(*Der Fuchs*, p. 14)

Substantivele proprii *pluralia tantum* au doar formă de plural şi denumesc *nume de localităţi* (***Bucureşti, Popeşti***), *lanţuri muntoase* (***Carpaţii – Karpaten, Alpii – Alpen***), *sărbători* (***Paşte – Ostern***, ***Rusalii – Pfingsten)***. După cum se poate observa, în limba germană nu există nume de localităţi *pluralia tantum*. Întâlnim însă în ambele limbi determinanţi adăugaţi substantivelor proprii nume de localităţi pentru a le deosebi (***Bolintin Deal, Bolintin Vale, Frankfurt am Oder, Frankfurt am Main, Frankfurt am Neckar***).

Pentru exemplificare am ales două enunţuri. În primul exemplu, observăm o concordanţă între limba română şi limba germană, însă cel de-al doilea exemplu ne arată că între cele două limbi pot apărea şi diferenţe între substantivele *pluralia tantum*. Această diferenţă nu se manifestă la nivelul întregii categorii, ci doar la nivelul anumitor termeni.

1. *Undeva dincolo de* ***Carpaţi***, [...].
(*Vulpea*, p. 91)
[...], *das war hinter den* ***Karpaten***, [...].
(*Der Fuchs*, p. 118)
2. [...] *în fiecare an, de* ***Crăciun***, [...].
(*Vulpea*, p. 30)
[...] *jedes Jahr zu* ***Weihnachten***, [...].
(*Der Fuchs*, p. 37)

În ceea ce priveşte categoria *cazului*, substantivele proprii au preluat în mare parte flexiunea substantivelor comune. În limba română, pentru cazul G şi D la substantivele masculine folosim morfemul proclitic *lui*. Acest morfem se foloseşte şi pentru numele de animale. Întâlnim în limba română contemporană tendinţa de extensiune a acestui morfem şi la substantivele feminine (***lui Ioana***), cu toate că acestea au propria lor flexiune (***Ioanei***). În această situaţie limba germană prezintă diferenţe considerabile, deoarece nu există nicio diferenţă între substantivele masculine şi cele feminine. Ambele categorii folosesc la G *-s* (*Peter**s** Auto-maşina **lui** Petru*, *Petra**s** Mutter-mama Petr**ei***), formele de N, D, Ac fiind identice.

BDD-V471 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 54.197.64.207 (2024-03-28 11:15:14 UTC)

Am ales pentru exemplificare atât un nume propriu feminin, cât şi unul masculin pentru a vedea diferenţele din limba română, dar şi pentru a demonstra faptul că în limba germană nu există diferenţe între substantivele proprii feminine şi cele masculine.

Ochii ***Clarei*** *nu sunt fardaţi* [...].
(*Vulpea*, p. 17)

Claras *Augen sind nicht geschminkt* [...].
(*Der Fuchs*, p. 21)

Maşina ***lui Pavel*** *saltă*, [...].
(*Vulpea*, p. 55)

Pauls *Hand griff nach ihr* [...].
(*Mâna* ***lui Paul*** *o apucă*)
(*Der Fuchs*, p. 263)

Determinarea substantivelor proprii prezintă şi ea particularităţi, în sensul că nu realizează opoziţia determinat /nedeterminat. În limba română, substantivele proprii acceptă determinarea cu articol nehotărât în special în scopuri stilistice (***un Sadoveanu*** – un volum de Sadoveanu). Substantivele proprii se folosesc în general nearticulat, forma articulată fiind folosită pentru a marca diferenţa dintre N–Ac şi V (*Ana - Ano, Pavel – Pavele*).

Otilio*, poate lui domnul Felix îi e foame*.
(*Enigma Otiliei*, p. 39)

Întâlnim unele substantive proprii a căror terminaţie poate fi confundată cu articolul hotărât, însă aceste substantive sunt nearticulate (*Radu,Timişoara, Bianca*).

Liviu *e coleg de şcoală cu Paul*, [...].
(*Vulpea*, p. 39)

Despre determinare în limba germană vom vorbi separat deoarece în cazul determinării cu articol hotărât diferenţele dintre limba română şi limba germană sunt mari. Un vorbitor de limba română ce doreşte stăpânirea corectă a limbii germane nu va putea apela la convergenţele dintre cele două limbi. În această situaţie va trebui să asimileze regulile gramaticale impuse de normele limbii germane. Similară cu limba română este folosirea articolului nehotărât şi a articolului zero. În limba germană există câteva categorii de substantive ce trebuie folosite cu articol hotărât, în timp ce în limba română sunt nearticulate:

- nume de munţi, mări, lacuri, râuri: *die Alpen (Munţii Alpi), der Bodensee, das Mittelmeer (Marea Mediteraneană)*;
- nume de ţări (atât la singular cât şi la plural): *die Niederlande (Olanda), die USA (SUA), die Slowakei (Slovacia), die Schweiz (Elveţia), der Sudan (Sudan)*;
- regiuni, strâmtori, canale: *die Normandie (Normandia), die Dobrudscha (Dobrogea), das Elsass (Alsacia), der Bosphorus(Bosfor)*;
- nume de străzi, clădiri, biserici, hoteluri, nave: *Thomaskirche (Biserica Sf. Toma), das Waldorf Astoria, die Carpathia (nava Carpathia)*;

BDD-V471 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 54.197.64.207 (2024-03-28 11:15:14 UTC)

- nume de ziare sau reviste: *der Spiegel, das Bild.*

Exemplul de mai jos prezintă un substantiv propriu articulat hotărât în limba germană, însă folosit nearticulat în limba română. Astfel, putem observa diferenţa la nivel de determinare între cele două limbi.

[...] *durch die lange Ebene, zur* ***Donau*** *tragen*.
(*Der Fuchs*, p. 44)
[...] *prin câmpia întinsă până la Dunăre*.
(*Vulpea*, p. 35)

3. Declinarea substantivelor proprii

Declinarea substantivelor proprii prezintă anumite particularităţi ce o deosebesc de cea a substantivelor comune, cu toate că acestea manifestă tendinţa de încadrare în modelul flexionar al substantivelor comune. Şi din acest punct de vedere observăm diferenţe între limba română şi limba germană, deoarece declinarea substantivelor prezintă diferenţe semnificative. Vom analiza separat declinarea substantivelor proprii, urmând să prezentăm un exemplu pentru a ilustra cele afirmate.

În limba română, substantivele proprii se manifestă în general ca substantive *invariabile*, realizând genitivul şi dativul cu ajutorul afixului proclitic *lui* specific substantivelor masculine (*lui Ion, lui Carmen*). Întâlnim şi situaţii în care afixul *lui* este folosit alternativ cu indicii enclitici ai genitivului şi dativului (*Radului, Tomei*). Aceste forme se folosesc mai ales în operele literare sau în expresii încetăţenite (*Duminica Tomei* sau *Duminica Tomii*)

Prin pădurea bradului / trece mama ***Radului***.
(www.versuri.ro)
Vă reamintim că astăzi, la ***Duminica Tomei****, numita şi "Paştele blajinilor" în unele sate ies credincioşii la cimitir unde fac pomenire* [...].
(www.crestinortodox.ro)
Ochii ***lui Paul*** *erau pe jumătate închişi* [...].
(*Vulpea*, p. 83)

Declinarea substantivelor proprii manifestă anumite diferenţe, în funcţie de genul substantivului:

1. la substantivele feminine, forma de nominativ este identică cu cea de acuzativ: *-a* (*Ioan**a***), *-eea* (*Andr**eea***), *-ia* (*Mar**ia***). Genitivul şi dativul singular au forma *-ei* (*Ioan**ei**, Mari**ei***). Pluralul are forma *-e* sau *-i* , unică pentru toate cazurile (*Ioan**e**, Mari**i***);
2. pentru substantivele masculine, formele de nominativ şi acuzativ sunt: *-u* (*Rad**u***), *-i* (*Mihai*) şi *-a* (*Luc**a***), formele de genitiv şi dativ sunt *-lui* (*Radu**lui***) sau *-ăi* (*Luc**ăi***). Situaţiile în care aceste substantive sunt folosite la plural sunt foarte rare.

Exemplele de mai jos ne vor demonstra faptul că în limba română nominativul cu acuzativul, precum şi genitivul cu dativul substantivelor proprii feminine au forme identice. În germană însă, doar genitivul are formă diferită, fapt ilustrat şi de exemplul:

BDD-V471 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 54.197.64.207 (2024-03-28 11:15:14 UTC)

Clara a adormit, [...] o lasă **pe Adina** singură.
(*Vulpea*, p. 10)
Clara ist eingeschlafen, [...] *lässt* ***Adina*** *allein.*
(*Der Fuchs*, p. 12)
[...] *spune Adina şi maxilarele* ***Clarei*** *mestecă* [...].
(*Vulpea*, p. 8)
[...] *sagt Adina und* ***Claras*** *Backenknochen* [...].
(*Der Fuchs*, p. 8)
Îi suflă ***Adinei*** *părul de pe ceafă.*
(*Vulpea*, p. 16)
Er blies ***Adina*** *in den Nacken.*
(*Vulpea*, p. 19)

În limba germană, declinarea substantivelor proprii se poate realiza în două moduri. Într-o primă situaţie substantivele proprii, indiferent de genul lor, au formă identică pentru nominativ, dativ şi acuzativ, neexistând diferenţe între cele două genuri (***Petra, Peter***) iar la cazul genitiv primesc *-s* (***Petras, Peters***). Nu avem însă forme de plural. Cea de a doua posibilitate se referă la numele de ţări, continente, ape, instituţii care formează genitivul cu ajutorul afixului *von*. Trebuie să menţionăm că limbajul uzual foloseşte şi varianta cu *–s*, forma afixată fiind considerată elevată (*Rumänien**s** Hauptstadt, die Hauptstadt* ***von*** *Rumänien – capitala României*). Helbig / Buscha (Helbig/Buscha; 2001:221) precizează că substantivele proprii sunt însoţite, în general, de articolul zero:

Die Eigennamen, die Maskulina und Neutra sind, folgen durchweg dem Singulartyp 1, d.h., Akkusativ und Dativ sind endungslos und die Endung des Genitivs ist -s. [...] *Personennamen stehen meistens mit Nullartikel.* [...] *Bei Nachstellung wird durch Umschreibung mit von + Dativ benutzt.* [...] *Feminine Personennamen verhalten sich grundsätzlich wie maskuline und neutrale Personennamen*.

Auch ***Grigores*** *Mutter war Arbeiterin in der Fabrik.*
(Şi mama lui Grigore era muncitoare în fabrică.)
(*Der Fuchs*, p. 101)
[...] *dann siehst du schon* ***den Turm von Kessin*** *oder richtiger beide.*
(*atunci vezi deja* ***Turnul din Kessin*** *sau mai corect pe ambele.*)
(*Effi Briest*, p. 48)

În cazul substantivelor proprii putem observa diferenţe considerabile între cele două limbi analizate din punct de vedere contrastiv, în special la nivelul determinării şi declinării. În această situaţie se recomandă însuşirea ca atare a normelor gramaticale ale limbii, pentru a evita greşelile de interferenţă.

Bibliografie

*** *Gramatica Limbii Române,* V. Guţu Romalo (coord.), vol I, *Cuvântul*, vol. II, *Enunţul*, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 2005.
*** *Gramatica limbii române,* Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, vol. I *Morfologia*, vol. II

BDD-V471 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 54.197.64.207 (2024-03-28 11:15:14 UTC)

Sintaxa, Editura Academiei, Bucureşti, 1966.
*** *DUDEN, Die Grammatik*, vol.4, ediţia a 7-a, Ed. Duden, Mannheim et al., 2005.
Avram, M., *Gramatica pentru toţi, Humanitas, ediţia a III-a, Bucureşti*, 2001.
Helbig, G., Buscha, J., *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*, Ed. Langenscheid, Berlin, 2001.
Mihuţ, L., Miuţa, B., *Limba română. Sinteze. Exerciţii*, Ed. Universităţii „Aurel Vlaicu", Arad, 2007.

Opere literare

Der Fuchs war damals schon der Jäger, Herta Müller, Ed. Fischer Taschenbuch, 2009.
Effi Briest, Theodor Fontane, Ed. Eduard Kaiser, Klagenfurt, f.a
Enigma Otiliei, G. Călinescu, Ed. Litera Internaţional, Bucureşti, 2010.
Încă de pe atunci vulpea era vânătorul, Herta Müller, Ed. Humanitas Fiction, Bucureşti, 2009.

BDD-V471 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 54.197.64.207 (2024-03-28 11:15:14 UTC)